

Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi^(*)

The Determination and Customization of Punishment

Arş. Gör. Rumeysa DEMİR^(**)

Öz

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Yaptırımlar" başlıklı üçüncü kısmının üçüncü bölümünde "Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi" hususunda hükümler sevk edilmiştir. TCK'nın 61. maddesinde cezanın belirlenmesinin ölçütleri, cezanın artırılmasını ya da azaltılmasını gereken şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile cezanın hesaplanması düzenlenmiştir. TCK'nın 62. maddesinde takdiri indirim sebepleri ve 63. maddesinde ise cezanın mahsup edilmesi konusu ele alınmıştır. Bu çalışmada sırasıyla cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi, cezanın belirlenmesi hususunda mevzuat ve doktrindeki hâkim ilkeler ışığında ele alınacak ve Yargıtay kararları örnek verilerek incelenecektir. Çalışmanın amacı, bireyleri kişisel, toplumsal, ekonomik, sosyal alanlarda kısıtlayan cezanın hem ıslah hem de caydırıcı amacına uygun olarak kanunda belirtilen çerçevede nasıl belirleneceğini ve failin kişiliğine uydurulacağını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler

Cezanın Belirlenmesi, Cezanın Bireyselleştirilmesi, Takdiri İndirim Nedenleri, Hâkimin Takdir Yetkisi, Kanunilik.

Abstract

Determination and customization of the penalty is regulated in articles 61, 62 and 63 of the Turkish Criminal Law. This institution, which is important in terms of criminal judgment, includes determination of the basic penalty, the implementation of qualified cases, the reasons for discretionary reduction, and the final punishment, respectively. In this study, firstly the purpose and principles of the punishment will be defined, then the criteria used in its determination will be included, and then it will be adapted to the personality of the perpetrator for individualization. The statements will be made by giving examples of the Turkish Supreme Court decisions.

Keywords

Determination of Punishment, Individualizing Punishment, Extenuating Circumstances, Discretion of Judge, Legality.

^(*) Araştırma Makalesi / [Makale Geliş Tarihi](#): 28.02.2021 - [Makale Kabul Tarihi](#): 02.06.2022

^(**) Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk Tarihi Anabilim Dalı, Sakarya - Türkiye
[E-posta](mailto:rumeysasenoglu@sakarya.edu.tr): rumeysasenoglu@sakarya.edu.tr
[Orcid No](https://orcid.org/0000-0002-0476-0782): <https://orcid.org/0000-0002-0476-0782>

GİRİŞ

Geçmişten bugüne dek cezalandırma, cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi konusu pek çok bilimsel eser, mahkeme içtihadı ve hukuk normları vasıtasıyla incelenmiştir. Gerek toplumsal hayatı gerekse bireysel yaşamı etkileyen cezalandırma hususu, toplumun korunması, kişinin ıslahı ve suçun önlenmesi amaçlarını taşımaktadır. Kişilerin hak ve özgürlüklerine müdahale eden cezalandırma hususu, kişilerin hem malvarlıkları hem de şahıs varlıklarına yönelik yaptırımları içerdiği için meşru bir gerekçeye dayanmalıdır. Bu sebeple cezalar, kanun koyucu tarafından yasa ile belirlenmekte, kanunun açıkça belirttiği durumlarda da hâkim tarafından, fiil ve faile ilişkin hususlar değerlendirilerek suçun kanuni tanımında öngörülen ceza arttırılıp azaltılmakta ve ceza tayin edilmektedir. Cezanın belirlenmesi, suç ve cezanın kanuniliği prensibiyle, kanunun açıkça öngördüğü ölçütler çerçevesinde yapılmaktadır. Cezanın, failin kişiliğine göre şekillendirilmesi ise bireyselleştirme olarak ifade edilmektedir. Ceza, failin kişiliğine uygun hale getirilmekte; kanunun öngördüğü cezanın miktarı, failin geçmişine, sosyo-ekonomik statüsüne, sosyal ilişkilerine, sağlığına, ceza yargılamasındaki tavırlarına, kişiliğine göre kanunun izin verdiği ölçüde arttırılıp azaltılabilmektedir. Genel itibariyle somut olayın özellikleri dikkate alınarak ceza belirlenmekte ve bireyselleştirilmektedir.

“Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi” başlıklı araştırmanın amacı, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan ve toplumsal düzenin inşası için önem arz eden cezalandırmanın kanunda belirtilen ölçütler çerçevesinde nasıl belirleneceğini, faile ve somut fiile ilişkin hususların göz önünde bulundurularak cezanın belirlenmesinde etkili olan şahsi cezasızlık sebeplerinin nasıl uygulanacağını, hakimın takdir yetkisini kullanarak suçun kanuni tanımında belirtilen cezanın alt ve üst sınırı çerçevesinde nasıl tayin edildiğini Yargıtay kararları ışığında ortaya koymaktır. Zira herkese aynı şekilde uygulanan cezanın, adaleti tesis amacını gerçekleştirmediği, failin özgürlüğüne, yaşantısına dair uygulanan yaptırımı ifade eden ceza kavramı, amacını yerine getirecek nitelikte belirlenmelidir. Cezanın amacı, suçtan caydırıcı olması, faili ıslah etmeye yönelik uygulanması ve aynı zamanda toplumsal düzeni suçtan arındırmaya yönelik olmasıdır. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için cezanın, failin ve failin durumunun değerlendirilerek belirlenmesi gereklidir.

Çalışmanın ilk kısmında öncelikle ceza kavramının tanımı, esasları ve amacı incelenecek, ikinci kısmında ise cezanın belirlenmesi hakkında genel bilgiler verildikten sonra cezanın belirlenmesinde hâkim ilkeler ele alınacak ve temel cezanın belirlenmesinin türleri incelenecektir. “Cezanın Belirlenmesi” başlıklı TCK’nın 61. maddesinde¹ ele alınan cezanın belirlenmesinde göz önünde bu-

¹ MADDE 61- (1) Hâkim, somut olayda;
a) Suçun işleniş biçimini,

lundurulması gereken ölçütler, bu bölümde tek tek ele alınacak ve hâkimin bu konudaki takdir yetkisi araştırılacaktır.

“Cezanın Bireyselleştirilmesi” başlıklı üçüncü bölümde ise cezanın bireysel-
leştirilmesi hususunda genel bilgiler verildikten sonra TCK’nın 62. maddesinde²
yer alan takdiri indirim nedenleri ile TCK’nın 63. maddesinde³ yer alan cezanın
mahsup edilmesi konusu incelenecektir. İncelemeler yapılırken Yargıtay kararları
ışığında yapılan değerlendirmelere yer verilecektir.

b) Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,

c) Suçun işlendiği zaman ve yeri,

d) Suçun konusunun önem ve değerini,

e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,

f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,

g) Failin güttüğü amaç ve saiki,

Göz önünde bulundurarak işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasın-
da temel cezayı belirler.

(2) Suçun olası kastla ya da bilinçli taksirle işlenmesi nedeniyle indirim veya artırım, birinci fıkra hük-
müne göre belirlenen ceza üzerinden yapılır.

(3) Birinci fıkroda belirtilen hususların suçun unsurunu oluşturduğu hallerde, bunlar temel cezanın
belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmaz.

(4) Bir suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli
hallerin gerçekleşmesi durumunda; temel cezada önce artırma sonra indirme yapılır.

(5) Yukarıdaki fıkralara göre belirlenen ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç,
haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere
ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir.

(6) Hapis cezasının süresi gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün, yirmi dört saat; bir ay, otuz
gündür. Yıl, resmi takvime göre hesap edilir. Hapis cezası için bir günün, adli para cezası için bir Türk
lirasının artakanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez.

(7) (Ek: 29/6/2005 - 5377/7 md.) Süreli hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı bu madde hüküm-
lerine göre belirlenen sonuç ceza, otuz yıldan fazla olamaz.

(8) (Ek: 29/6/2005 - 5377/7 md.) Adli para cezası hesaplanırken, bu madde hükmüne göre cezanın
belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, gün üzerinden yapılır. Adli para
cezası, belirlenen sonuç gün ile kişinin bir gün karşılığı ödeyebileceği miktarın çarpılması suretiyle
bulunur.

(9) (Ek: 6/12/2006 - 5560/1 md.) Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu
cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da
hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz.

(10) Kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezalar ne artırılabilir ne eksiltilebilir ne de değiştirilebilir.

² Madde 62- (1) Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış mü-
ebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmi beş yıl hapis cezası
verilir. Diğer cezaların altıda birine kadarı indirilir.

(2) Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmiş, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecin-
deki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar göz önünde bulunduru-
labilir. Takdiri indirim nedenleri kararda gösterilir.

³ Madde 63- (1) Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğu-
ran bütün haller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir. Adli para cezası-
na hükmedilmesi durumunda, bir gün yüz Türk lirası sayılmak üzere, bu cezadan indirim yapılır.

I. CEZA KAVRAMININ TANIMI, ESASLARI VE AMACI

A. GENEL İTİBARIYLA CEZA KAVRAMI

Ceza hukukunun temel kavramlarından birisi olan cezanın tanımı, kanunlarda yer almamış, doktrinde çeşitli tanımlamalara yer verilmiştir⁴. Suça karşılık öngörülen yaptırımı ifade eden ceza kavramı doktrinde “önemli hukuki değerlerin ihlalinin karşılığını oluşturan yaptırım”, “toplumun onaylamadığı haksızlığın yaptırımı” ve “devlet tarafından özel infaz şeklinin belirlendiği yaptırım” olarak da ifade edilmektedir⁵. Ceza, haksızlığı meydana getiren kişi üzerinde belirli hukuki sonuçlar doğurmaktadır⁶. Bu hukuki sonuçlar, cezanın ilkeleri şeklinde adlandırılan birtakım esaslar çerçevesinde meydana gelmekte ve cezanın amacını gerçekleştirmektedir.

B. CEZANIN ESASLARI

Ceza, belirli ilkeler çerçevesinde meşru hâle bürünüp adaleti sağlamaktadır. Söz konusu ilkeler, cezalandırmanın hukuki çerçevesini oluşturarak cezanın amaçlarının gerçekleşmesini sağlamaktadır.

1. Kanunilik İlkesi

TCK'nın “Suçta ve Cezada Kanunilik” başlıklı 2'nci maddesine göre kanunda suç olarak öngörülmemiş hiçbir fiil sebebiyle kimseye ceza verilemez ve kanunda yazılı olarak belirtilmiş olan cezalardan farklı bir cezaya hükmedilemez. Bu çerçevede idarenin yapacağı düzenleyici işlemler gibi yürütmeye ilişkin işlemlerle ceza konulamayacağı, cezanın belirlenmesi konusunda kıyas yapılamayacağı da belirtilmiştir. Bu bağlamda kanunilik ilkesi zorunlu olarak kıyas yasağının yanı sıra aleyhe kanunun geriye yürümeyeceğini, örf ve âdet kurallarına göre cezalandırma yapılamayacağı ile ceza kanunlarının belirsiz olamayacağı hususlarını da kapsamaktadır⁷. Bu ilke, Anayasa'nın 38. maddesinde de güvence altına alınmış olup kanunda suç olarak belirtilmiş olan fiile karşılık uygulanacak cezai yaptırımın türünün, ağırlığının ve süresinin kanunla belirlenebilece-

⁴ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 39; Gamze KIRLIOĞLU, “Yargıtay Kararları Işığında Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2019, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 3.

⁵ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN, Pınar BACAĞIZ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 573; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 42.

⁶ İzzet ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 37.

⁷ Adem SÖZÜER, *Ceza Hukuku Uygulama Rehberine Giriş ve Pratik Çalışma Notu*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2015, s. 4; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, s. 69; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 55; Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2020, s. 153.

ği anlamına gelmektedir⁸. Kişinin cezalandırılması insanın hayatı başta olmak üzere, özgürlüğünü, sosyal hayatını, ailesini, malvarlığını etkileyebileceği için keyfi olarak cezalandırmanın önüne geçilmesi, suçlara karşı öngörülen cezaların kanuniliği ilkesi ile mümkün olabilmektedir⁹.

2. Şahsilik İlkesi

Hem TCK'nın 20. maddesinde hem de Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınmış olan şahsilik ilkesi, kolektif ceza sorumluluğu anlayışını reddetmektedir. Doktrindeki objektif görüşe göre şahsilik ilkesi, kişinin suç teşkil eden kendi fiili sebebiyle cezalandırılması anlamına gelirken sübjektif görüşe göre ise söz konusu fiilin yalnızca objektif anlamda bir fiilin meydana gelmesi anlamında değil de kişinin kusurlu bir fiili şeklinde meydana gelmesi anlamını taşımaktadır¹⁰.

3. Kanun Önünde Eşitlik İlkesi

TCK'nın 3. maddesinde yer alan kanun önünde eşitlik ilkesi, suç işleyen kimseye verilecek olan cezanın, kişinin işlediği fiiliyle orantılı olarak belirtileceğini ifade etmektedir¹¹. Somut olayda ceza kanunu uygulanırken fail ve mağdurun mensup oldukları din ve mezhep, sahip oldukları cinsiyet, konuştukları dil ya da ait oldukları ekonomik ya da toplumsal sınıf gözetilerek ayrımcılık yapılmayacağı da kanunun bu maddesiyle açıkça vurgulanmıştır¹².

⁸ ÖZGENÇ, s. 123; İrmak KORUCULU, *Türk Ceza Hukukunda Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi*, 1. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022, s. 33-36.

⁹ KIRLIOĞLU, s. 8.

¹⁰ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, s. 77-78.

¹¹ "...5237 sayılı TCK'nın "Adalet ve Kanun Önünde Eşitlik İlkesi" başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasındaki, "Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur" biçimindeki hüküm ile de işlenen fiil ile hükmolunan ceza ve güvenlik tedbirleri arasında "orantı" bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Somut olayda; sanık ... tarafından müştekinin evinden hırsızlık yapıldığında alarak haksız yere ele geçirdiği asıl anahtar ile 23.000.00 TL değerindeki aracının çalındığının anlaşılması karşısında; 5237 sayılı TCK'nın 142/2-d maddesini ihlal eden sanığın eylemine 5237 sayılı TCK'nın 61. maddesi uyarınca suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı gözetilerek, temel ceza belirlenirken alt sınırdan uzaklaşılması gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması... bozmayı gerektirmiştir..." Yargıtay 17. Ceza Dairesi, 09.01.2019 tarihli ve 2018/4597 E., 2019/361 K. sayılı kararı; "... sanık hakkında hükmün açıklanmasının ertelenmesine konu olan gizliliğin ihlali suçu 05.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi kapsamında kalmaktadır. Kanun yürürlüğe girdikten sonra dosyası ele alınıp karar verilen sanıklarla somut olayda olduğu gibi dosyası değerlendirilmeyip hükmü kurulmayan kişiler hakkında farklı uygulamalara sebebiyet vermek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesi ihlal edilmiş olacaktır. Kanun'un konuluş amacı, hakkaniyet ve eşitlik ilkesi hükümlünün kendi kusuruyla sebebiyet vermediği olağan koşullarda süresi içinde erteleme kararı verilmemiş dosyalarda, deneme süresinin başlangıcının, erteleme kararı verildiği tarihte değil, yasanın yürürlüğe girdiği 05.07.2012 tarihinde başlatılmasını gerektirmektedir..." Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 08.02.2017 tarihli ve 2016/7463 E., 2017/848 K. sayılı kararı.

¹² MADDE 3- (1) Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur

C. CEZANIN AMACI

Cezanın amacını açıklayan ceza teorileri mutlak ceza teorisi, nisbi (yarararı) ceza teorisi ve karma teori olarak sınıflandırılmaktadır¹³. Mutlak ceza teorisi, gerçekleştirilmiş olan kusurlu fiilin karşılığı olarak ödetme yani kefarete amacını ön-görmekte, kişi böylece haksızlık teşkil eden fiiline karşın ıstırap ve elem duygularını hissettiğinde cezanın kefarete amacı gerçekleştirilmiş olacaktır¹⁴. Böylece zarara uğrayan ahlaki düzen, kişinin ceza vasıtasıyla acı çekmesi ile adalet çerçevesinde tekrar tesis edilecektir¹⁵. Bu tezinin karşısında yer alan nisbi teori ise, “*ceza, caydırıcı ve suçun niteliğine göre olmalıdır,*” diyen Beccaria ile “*cezanın kabul edilmesi, daha büyük kötülükleri engelleyecekse kabul edilir,*” diyen Bentham’ın görüşleri çerçevesinde şekillenmiş olup cezanın, geleceğe yönelik olarak suç işlenmesinin önlenmesini amaçlar¹⁶. Üçüncü ve son teori ise karma teoridir. Cezanın amacı hem kefarete hem de önleme şeklinde olup ceza, toplumu ve faili suç işlemekten alıkoymaya yönelirken aynı zamanda da meydana gelen suç teşkil eden filler için de fail, kusurundan dolayı yargılanacak ve müeyyide ile karşı karşıya kalacaktır¹⁷. Türk Ceza Hukuku öğretisinde kabul edilen ise karma teoridir¹⁸.

II. CEZANIN BELİRLENMESİ, İLKELERİ, KOŞULLARI

A. CEZANIN BELİRLENMESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Cezanın belirlenmesi, 5237 sayılı TCK’nın 61. maddesinde yer almıştır. Buna göre hâkim, bazı kıstasları göz önünde bulunduracak ve kanunda suç teşkil eden fiile karşılık öngörülmüş olan cezayı, yine kanunda belirtilen alt veya üst sınır çerçevesinde belirleyecektir. Genel başlık olarak sırasıyla soyut ve somut belirleme şeklinde iki kademeli olarak gerçekleşen cezanın belirlenmesi konusu, ceza türünün belirlenmesi, temel cezanın belirlenmesi, belirlenen temel cezanın artırımı ya da azaltılması, nitelikli hallerin uygulanması ve TCK’nın 61. maddesinde sınırlı sayıda yazılan hükümler ile 62. maddesinde belirtilen taksiri indirim nedenlerinin uygulanmasının ardından sonuç cezanın belirlenmesi şeklinde ta-

(2) Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz.

¹³ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 564-566; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, s. 583-587; Nur Centel, “*Cezanın Amacı ve Belirlenmesi*”, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Dergisi, 2001, s.337-348.

¹⁴ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, s. 585.

¹⁵ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 564-565.

¹⁶ Sururi AKTAŞ, “*Cezalandırmanın Amacı Üzerine*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XIII, No: 1-2, 2019, s. 2-9; CENTEL, s. 340-347; ARTUK, GÖKÇEN, s. 523-525.

¹⁷ CENTEL, s. 347-348; ÖZGENÇ, s. 35-36.

¹⁸ CENTEL, s. 354.

mamlanmaktadır¹⁹. Başka bir ifadeyle ise yargılamanın sona ermesinden itibaren suçun sübutuna ermesi neticesinde hâkim tarafından öncelikle yapılacak olan işlemidir²⁰. Diğer bir ifadeyle ise ceza muhakemesi süreçlerinden birisi olan hüküm aşamasının altında, hâkim maddi gerçeğe ulaşma amacıyla vicdani kanaat ilkesi çerçevesinde takdir yetkisini kullanarak cezayı belirlemekte ve uyuşmazlığı esas itibariyle sonlandırmaktadır²¹. Zira TCK'da kanun koyucu, sınırlı sayıdaki suçlar için sabit ceza öngörmüş, genel itibariyle cezaları alt ve üst sınırdan olacak şekilde belirterek hâkime takdir yetkisi tanımıştır. Yasa koyucu tarafından kanunda suç olarak belirtilen fiile karşılık yaptırım olarak öngörülen cezanın türünün belirlenmesi ile alt ve üst sınırdan cezanın tayini şeklinde gerçekleşen soyut ceza aşamasını, suç ve suçlunun kişiliğine ilişkin hususların kanunda belirtilen sıraya göre hâkimin değerlendirmesiyle gerçekleşen somut cezanın tayini aşaması tamamlamaktadır²². Bu çerçevede öncelikle ceza belirlenirken göz önünde bulundurulması gereken ilkeler incelenecek; ardından soyut ve somut belirleme tanımlanacak ve cezanın belirlenmesi hususu fiil ve faile ilişkin hususlar çerçevesinde Yargıtay kararlarıyla örneklendirilerek açıklanacaktır.

B. CEZANIN BELİRLENMESİNDE HÂKİM İLKELER

1. Kusur İlkesi

5237 sayılı TCK'da açıkça yer almayan kusur ilkesi, kişinin, gerçekleştirmiş olduğu ve suç teşkil eden fiili neticesinde kınanabilir olma yargısını²³ ifade etmektedir²⁴. Dolayısıyla kusurun, suç ya da haksızlık teşkil eden bir fiilin niteliği olmamasına karşın faile isnat edilen bir vasıf olduğunu söylemek mümkündür²⁵.

¹⁹ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, s. 675-676; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 699-703.

²⁰ Gökhan TANERİ, "Temel Cezanın Belirlenmesi", Ankara Barosu Dergisi, No: 3, 2016, s. 130.

²¹ Cumhur ŞAHİN, Neslihan GÖKTÜRK, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 10. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 174; Bahri ÖZTÜRK, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. bsk. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 433-436; Vicdani kanaat ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Bsk., Ankara, Seçkin Hukuk, 2020, s. 758-775.

²² TANERİ, s. 130; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 699; Hakan HAKERİ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 22. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 697; Ali Rıza TÖNGÜR, Ekrem ÇETİNTÜRK, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2020, s. 444; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, s. 663; Timur DEMİRBAŞ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 677; ÖZGENÇ, s. 954.

²³ "... kişinin cezalandırılabilmesi için işlediği fiilin bir haksızlık teşkil ettiğini gerçekten bilmesi gerekmez. Kişi, her ne kadar işlediği fiilin haksızlık teşkil ettiğini gerçekten bilmiyorsa da bilgi düzeyi, gördüğü eğitim, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre bakımından, bu fiilin bir haksızlık teşkil ettiğini kavrayabilecek durumda olabilir..." Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 14.05.2019 tarihli ve 2018/6780 E., 2019/3591 K. sayılı kararı.

²⁴ Erdal YERDELEN, *Cezanın Belirlenmesi (Türk ve Alman Uygulaması)*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 61-63.

²⁵ "... İnsan özgür iradeye sahip bir varlık olması nedeniyle, haklı olan bir davranışla haksızlık arasında bir tercih yapma veya haklı olan davranış lehine karar verme, davranışlarını hukuk düzeninin gerek-

Failin hukuka aykırılık teşkil eden iradesine yönelik yapılan öznel bir kınama yargısını oluşturan kusur ilkesi²⁶, kusursuz ceza olmaz prensibi çerçevesinde uygulanmaktadır²⁷. Dolayısıyla fail kusursuz bir fiili sebebiyle cezalandırılmayacağı gibi, temel cezanın belirlenmesi açısından kusurundan fazla olan bir cezaya da hükmedilemeyecektir²⁸.

2. Çifte Değerlendirme Yasağı

TCK'nın 61. maddesinin 3. fıkrasında yer alan çifte değerlendirme yasağı, ilgili maddenin 1. fıkrasındaki hususların suç unsuru niteliğini haiz olduğu durumlarda cezanın belirlenmesi hususunda ayrıca değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir²⁹. Diğer bir ifadeyle, suçun tipikliğini oluşturan unsurlar ile suçun nitelikli halini oluşturan daha az ya da fazla cezaya hükmolunmasını gerektiren sebepler, temel cezanın belirlenmesinde gerekçe olarak birlikte değerlendirilemeyecektir³⁰. TCK'nın 86. maddesinde yer alan kasten yaralama suçunun silahla

lerine göre yönlendirebilme, hukuk düzenin yasakladığı davranışlardan sakınma yeteneğini haizdir. Kusur yargısının temelini oluşturan insanın irade özgürlüğü ise, haksızlık bilincinin varlığını gerekli kılar. Çünkü insanın haklı olan davranışları ile haksızlık arasında tercih yapabilmesi için bunu bilmesi şarttır. Fail, haksızlık bilincine sahipse ve özgür iradesiyle haksız olan bir davranışı tercih ediyor ise kusurludur.” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 17.11.2020 tarihli ve 2020/6 E., 2020/5813 K. sayılı kararı.

²⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 310-312.

²⁷ “... AY m. 38'deki ceza sorumluluğunun şahsi olması ve evrensel hukukta “kusursuz ceza olmaz” ilkesi failin cezalandırılabilmesi için suçta kusurlu olmasını öngörmektedir. Failin cezalandırılma sebebi; failin norma uygun davranması imkânı varken hukuka uygun hareket etmeyerek haksızlık içeren davranışı tercih etmesidir. Kusurluluk failin kasten veya taksirle gerçekleştirdiği eylemlerde aranacaktır. Buna göre; kusurluluk failin norma uygun davranışı yerine norma aykırı davranışı seçmesinden kaynaklanan subjektif tercihin muahaze edilmesidir. Fail tercih hakkını kötü kullandığı için cezalandırılmaktadır...” Karşı oy, Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 20.03.2013 tarihli ve 2012/229 E., 2013/4447 K. sayılı kararı.

²⁸ ÖZGENÇ, s. 402-403; ARTUK, GÖKÇEN, s. 564-565.

²⁹ “... Birlikte cinsel saldırı veya cinsel istismar suçunu işleyen faillerin her biri hakkında TCK'nın 102/3-d veya 103/3-a fıkrasının uygulandığı halde bir de TCK'nın 43/1. fıkrasına göre zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp cezalandırılması çifte (mükerrer) cezalandırmaya yol açmaktadır. Kanun birden fazla kişinin birlikte suç işlemesini 102/3-d veya 103/3-a fıkrasında nitelikli hal kabul etmektedir. Suçun temel cezası birden fazla kişi birlikte suç işlemişse yarı oranında artırılmaktadır. Bu düzenlemeye ilaveten yorumla zincirleme suçtan en az 1/4 ve en fazla 3/4 oranında cezada artırım yapmayı gerektiren uygulama tek fiilin birden çok cezalandırılmasına yol açmaktadır. Kanunda açık bir kural olarak düzenlenmiş aynı konu ikinci kez failin aleyhine bir de zincirleme suç sayılarak cezada artırım sebebi oluşturamaz. Bu nedenlerle sayın çoğunluğun görüşlerine iştirak etmiyorum.” Karşı oy, Yargıtay 14. Ceza Dairesi, 08.09.2020 tarihli ve 2019/7056 E., 2020/3381 K. sayılı kararı.

³⁰ Doğan GEDİK, *Bir Uygulamacının Ceza Hukuku Makaleleri*, 1. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2010 s. 55; TÖNGÜR, ÇETİNTÜRK, s. 44; Erdal YERDELEN, “Çifte Değerlendirme Yasağı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012, C: 20, No: 2, s. 108; ÖZBEK, DOĞAN, BACAŞIZ, s. 666; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 712; CENTEL, s. 359; ÖZGENÇ, s. 961; Söz konusu ilkeye ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. YERDELEN (2012), s.105-136; “... Kanun'un 102/3-a. madde ve fıkrasında beden ve ruh bakımından kendini savunamayacak kişiler tanımlanmasında beden bakımından kendini savunamayacak kişilere karşı işlenen ... dışı eylemlerin cezasının artırıldığı ve bu konuda herhangi bir tartışmanın bulunmadığı açıkça da ruh bakımından kendini savunamayacak durumda olanlar açısından bizatihi ruh sağlığının varlığı hususu suçun oluşumuna

gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli halini oluşturduğu için silah, “suç işlenirken kullanılan araç olma” bakımından hâkim tarafından değerlendirilemeyeceği gibi³¹; mala zarar verme suçunun kamu hizmetine tesis edilmiş olan binada işlenmesi suçun nitelikli halini oluşturduğu için, kamu hizmetine tesis edilmiş olan bina da “suçun işlendiği yer” bağlamında temel cezanın belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmayacaktır³².

3. Kararların Gerekçeli Olma Zorunluluğu

Kararların gerekçeli olma zorunluluğu, 1982 Anayasası’nın 141. maddesinde ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)’nın 37. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Hâkimin takdir yetkisini keyfi olarak kullanmasını engellemeyi ve istinaf ile temyiz yargılamalarında daha kolay inceleme yapabilmesini amaçlayan ve adil yargılanma hakkının önemli bir unsuru olarak kabul edilen³³ bu ilke, esas itibarıyla hâkimin temel cezayı belirlerken TCK’nın 61. maddesinde sayılan unsurlar çerçevesinde bir gerekçe belirtmesi zorunluluğunu ifade etmektedir³⁴. Hukuki temelden yoksun olarak ve “takediren ve teşdiden” şeklindeki deyimlerin gerekçe olarak belirtilmesi Yargıtay tarafından hukuka aykırı bulunmuştur³⁵. Ceza tayin edilirken ceza türünün seçilmesine, alt ve üst sınırlı olan basamaklı ceza konusunda temel cezanın belirlenmesine³⁶ ve hâkimin takdiri çerçevesinde cezanın artırılıp indirilmesi gereken durumların uygulanmasına ilişkin olarak gerekçe gösterme zorunluluğu bulunmaktadır³⁷.

neden olduğundan, çifte değerlendirme sonucu doğurmaktadır yani akıl hastalığı nedeniyle hukuken geçerli ... kabul edilmediğinden, akıl hastalığı hem suçun oluşumunu sağlamakta hem de cezayı artıran bir neden olarak kabul edilmektedir. Bu durumun sorunlu olduğu gayet açıktır..” Karşı oy, Yargıtay 14. Ceza Dairesi, 07.10.2020 tarihli ve 2019/7847 E., 2020/3740 K. sayılı kararı.

³¹ TÖNGÜR, ÇETİNTÜRK, s. 446.

³² YERDELEN (2013), s. 74.

³³ KORUCULU, s. 151-154; Tuğba Gül ATEŞ ÖNCÜ, “Türk Ceza Hukukunda Temel Cezanın Belirlenmesi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 108.

³⁴ ATEŞ ÖNCÜ, s. 106; CENTEL, s. 368.

³⁵ HAKERİ, s. 700; “... hüküm kurulurken temel cezanın alt sınırdan uzaklaşarak belirlenmesinde yasal ve yeterli gerekçenin bulunup bulunmadığı; ... gerekçe kısmında “Suçun işleniş şekli, sanığın suç işlemeye meyilli nazara alındığında sanık hakkında tayin ve tespit olunacak cezanın alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle takdir edildiği” belirtildikten sonra, hüküm fıkrasında “takediren ve teşdiden” denilerek temel cezanın 3 yıl hapis cezası olarak tayin edildiği anlaşılmaktadır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 13.02.2020 tarihli ve 2016/871 E., 2020/102 K. sayılı kararı.

³⁶ “Yerel mahkemece temel ceza belirlenirken, “suçun işleniş şekli ve kastının yoğunluğu” şeklinde kullanılan alt sınırdan uzaklaşma gerekçesinin TCK’nın 61. maddesi anlamında kanuni, yeterli ve dosya kapsamına uygun bulunduğu ve buna bağlı olarak alt sınırdan uzaklaşarak ceza tayin edilmesinin yerinde bir uygulama olduğunda şüphe bulunmamaktadır...” Yargıtay 15. Ceza dairesi, Gün: 24.05.2013 Sayısı: 328 - 269; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 03.06.2014 tarihli ve 2013/714 E., 2014/300 K. sayılı kararı, CGK., 03.06.2014, 714/300.

³⁷ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 702; ARTUK, GÖKCEN, s. 931.

C. TEMEL CEZANIN BELİRLENMESİNİN TÜRLERİ

1. Soyut Belirleme

Soyut belirleme, kanun koyucu tarafından korunması amaçlanan hukuki yarar göz önünde bulundurularak cezanın türünün, alt ve üst sınırı ile miktarının belirlenmesidir³⁸. Bu çerçevede kanun koyucu, genel hükümlerde belirtilmemiş olan ceza türü ile cezanın miktarını özel hükümlerle tesis edemeyecektir³⁹. Örneğin TCK'nın 90. maddesinde düzenlenmiş olan "insan üzerinde deney" suçunun yaptırımını olarak kanun koyucu tarafından belirlenmiş olan ceza türü, hapis cezasıdır. Ancak aynı maddenin 1. fıkrasında yer alan "bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası" ifadesi ile de kanun koyucu, temel cezanın belirlenmesi hususunda cezanın miktarının sınırını belirlemiştir.

Soyut belirleme doktrinde, soyut genel ve soyut özel olarak ikiye ayrılmaktadır. Soyut genel belirleme, temel cezanın türü ile ağırlığına ilişkin olarak hapis cezası ya da adli para cezasının belirlenmesini kapsamakta iken soyut özel belirleme ise, cezanın miktarına ilişkin olarak belirlenen mutlak ceza, alt-üst seçenekli ceza ya da seçenekli cezaya karşılık gelmektedir⁴⁰.

2. Somut Belirleme

Cezanın somut belirlenmesi, hâkimi ilgilendirmekte ve hâkimin, suçun tanımında belirtilen cezayı uygulaması durumu olarak belirtilmektedir⁴¹. Hâkim, hürriyeti kısıtlayıcı cezanın öngörülmesi durumunda bu cezaya, hürriyeti bağlayıcı cezanın yanı sıra adli para cezası da öngörülmüşse ikisine birlikte, bu iki cezanın seçimlik olarak belirtildiği durumlarda da takdir yetkisi çerçevesinde ikisinden birisine hükmetmektedir⁴². Bu durum, suçun karşılığı olarak kanunda yer alan cezanın failin kişiliğine uydurulmasını ifade eden ve 3. başlıkta incelenecek olan "cezanın bireyselleştirilmesi" müessesine katkı sağlamaktadır⁴³.

TCK'da suçların kanuni tanımında sabit olan maktu cezalara yer verilmiş olsa da genel itibariyle cezalar, alt ve üst sınır belirtilerek yer almıştır; dolayısıyla hâkim, kanuni tanımda alt ve üst sınırdan belirtilmiş olan cezalar açısından somut belirlemeyi yaparken TCK 61/1'de sınırlı sayıda belirtilmiş olan unsurları göz

³⁸ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, s. 662-663; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 699-700.

³⁹ DEMİRBAŞ, s. 677.

⁴⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 699-701; ARTUK, GÖKCEN, s. 701; CENTEL, s. 356; DEMİRBAŞ, s. 677-678; Soyut-genel ve soyut-özel belirleme kavramlarına ilişkin daha detaylı bilgi için bkz. CENTEL, s. 337-372.

⁴¹ YERDELEN (2013), s. 146.

⁴² DEMİRBAŞ, s. 678; CENTEL, s. 358; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 701-702; ARTUK, GÖKCEN, s. 935-936. Hapis cezasının somut belirlenmesine ilişkin örnek için bkz. TÖNGÜR, ÇETİNTÜRK, s. 445, YERDELEN (2013), s. 152-153.

⁴³ CENTEL, s. 358.

önünde bulundurmaktadır⁴⁴. Böylece fail ile suç teşkil eden fiili arasında adil bir denge kurularak kefarete ve önleme amacı taşıyan soyut ceza, somut olaya uygun olarak belirlenmiş olacaktır⁴⁵.

D. CEZANIN BELİRLENMESİ İÇİN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKEN ÖLÇÜTLER

1. Fiile İlişkin Hususlar

a. Suçun İşleniş Biçimi

Suç teşkil eden fiilin kamu düzenine ilişkin meydana getireceği tehlikeyi ifade eden ve failin kişiliğini de ortaya koyan⁴⁶ suçun işleniş şekli, TCK 61/1 maddesinin a bendinde yer almaktadır. Suçun işleniş biçimi, failin suçu işlerken gösterdiği tavır ve tutum ile mağdur ya da üçüncü kişilerin suçtan nasıl etkilendiği hususlarını kapsamakta ve cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmaktadır⁴⁷.

Failin fiilini, suç teşkil ederken şekillendiren her husus, suçun işleniş biçimi kapsamında değerlendirilmekte ancak suçun işleniş biçiminin, suçun nitelikli hâlini oluşturan ve cezanın arttırılması ya da indirilmesini gerektiren durumlarla aynı anda mevcut bulunması mükerrer değerlendirme yasağı çerçevesinde ele alınmakta ve söz konusu unsur, tek bir kez değerlendirilmektedir⁴⁸. Başka bir ifadeyle ise suçun işleniş biçimi, suçun unsuru ya da kanuni tanımında düzenlenen nitelikli hâlini teşkil etmemelidir. Doktrinde cinsel taciz suçunun eşin önünde ve kızının önünde gerçekleştirilmesi üzerine Yargıtay'ın verdiği kararlar örnek olarak verilmekte; bu durumlar, suçun nitelikli hâlini oluşturmadığı için temel cezanın tayininde suçun işleniş biçimi olarak göz önünde bulundurulmaktadır⁴⁹. Örneğin TCK'nın 136. maddede düzenlenen verileri hukuka aykırı olarak verme

⁴⁴ Berrin AKBULUT, *Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler*, 2. bsk., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, 2. Baskı, s. 395; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 702; Berrin AKBULUT, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 926.

⁴⁵ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 746; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, s. 675-678.

⁴⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 703; HAKERİ, s. 699; ARTUK, GÖKCEN, s. 939.

⁴⁷ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, s. 667; KOCA, ÜZÜLMEZ, s.703.

⁴⁸ "bozmadan önce "suçun işleniş biçimi... uyuşturucu madde miktar" gerekçesiyle temel cezaların ...' ... hapis' ... adli para cezası" olarak belirlenmesine rağmen, bozmadan sonra temel cezanın aynı gerekçeyle... .. hapis... adli para cezası" olarak tayin edilmesi, böylece ... sayısının ...'... 43. maddesindeki oranın yanında ayrıca temel cezanın tayininde... .. önüne alınmak suretiyle, mükerrer değerlendirme yapılarak fazla cezaya hükümlenmesi..." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 12.05.2014 tarihli ve 2014/3113 E., 2014/3703 K. sayılı kararı.

⁴⁹ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 703-704; Mustafa ÖZEN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 4. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 853; DEMİRBAŞ, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 684; Suçun işleniş biçimi ve mükerrer yasağına ilişkin detaylı Yargıtay kararları için bkz. Fidan BALCI, Seyithan ÖZTÜRK, *Hüküm Kurma ve Cezanın Belirlenmesi*, 1. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 142-147.

veya ele geçirme suçunun, sosyal medya aracılığı ile işlenmesi durumunda suçun kanuni tanımında yer alan iki yıl ila dört yıl arasında süreli hapis cezası şeklinde temel bir cezaya hükmolunacaktır ancak 137/1-a hükmünde düzenlenen şekliyle, kamu görevlisi tarafından ve görevinin vermiş olduğu yetkinin kötüye kullanılarak işlenmesi durumunda, suçun nitelikli hâli söz konusu olduğu bu husus, temel cezanın belirlenmesinde ayrıca suçun işleniş biçimi kapsamında değerlendirilmeyecektir⁵⁰.

b. Kullanılan Araçlar

Suçun kanuni tanımında yer alan fiilin icrasında kullanılan araçların tümü, temel cezanın tayininde değerlendirilmektedir⁵¹. Devletin güvenliğini tehdit etmek için kurulan örgüte ait olan silahlar⁵², tehdit suçunun işlenmesinde kullanılan imzalı mektuplar, kullanılan araçlardan birkaçıdır. Fakat belirtilen araçlarla suçun işlenmesi, kanunda nitelikli hâl olarak düzenlenmemişse ancak TCK 61/1 çerçevesinde göz önünde bulundurulabilecek, aksi takdirde mükerrer değerlendirme yasağı mevcut olacaktır⁵³.

Suç işlenirken kullanılan araçların cezanın belirlenmesine etkisi suçun niteliğine göre değişmekte, suçun oluşması için makul olan, elverişli olmayan ya da tehlikeli olan araçların kullanılması da cezanın tayinini etkilemektedir⁵⁴.

c. Suçun İşlendiği Zaman ve Yer

TCK'nın 61/1 maddesinin c bendi uyarınca temel cezanın belirlenmesinde suçun işlendiği zaman ve yer göz önünde bulundurulacak ölçütlerden birisidir. Suçun işlendiği zaman ile yer, haksızlığın meydana gelmesi açısından failin ayrıca yararlandığı bir fonksiyon icra etmekte ve dolayısıyla her koşulda cezanın asgari sınırdan uzaklaştırılarak tayin edilmesi sonucunu doğurmamaktadır⁵⁵. Örnek olarak suçun işlendiği yerin ıssız olması, suçun gece vakti işlenmesi mağdurun savunmasını zorlaştıracığı için temel cezanın tayininde değerlendirilmektedir⁵⁶. Ancak

⁵⁰ "Taksirli suçlar açısından temel cezanın belirlenmesinde TCK'nın 61/1... fıkralarında yer alan ölçütlerden olan..., suçun işleniş biçimi... nazara alınmak suretiyle aynı Kanun'un 3/1. maddesi uyarınca işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı olacak şekilde maddede öngörülen alt ve üst sınırlar arasında hakkaniyete uygun bir cezaya hükmolunması gerekirken..." Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 06.06.2016 tarihli ve 2015/13605 E., 2016/9526 K. sayılı kararı.

⁵¹ CENTEL, s. 361; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 704.

⁵² ÖZEN (2019), s. 854; ÖZGENÇ, s. 955.

⁵³ ÖZEN (2019), s. 854; "... silahla ve işyerinde gerçekleştirildiği anlaşılan yağma suçunda eylemin gece vakti işlenmesine ilişkin nitelikli hal olmaksızın, diğer iki nitelikli hali göz önünde bulundurmak suretiyle temel cezanın ve buna bağlı olarak da sonuç cezanın yerel mahkemece belirlenmesi gerekmektedir..." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.02.2013 tarihli ve 2012/1555 E., 2013/48 K. sayılı kararı.

⁵⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 704-705.

⁵⁵ ARTUK, GÖKÇEN, s. 940.

⁵⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 705.

mükerrer değerlendirme yasağı çerçevesinde de ayrıca suçun nitelikli hâlini oluşturmamalıdır. Hakaret suçunun cami ya da kilisede işlenmesi ile hırsızlık suçunun cuma günü cuma namazı esnasında gerçekleştirilmesi⁵⁷, temel cezanın tayinine ilişkin suçun işlendiği zaman ve yer ölçütüne örnek olarak verilebilir. Ancak hakaret suçunun, cami ve kilisede alenen işlenmesi durumunda TCK'nın 125/4 maddesi uyarınca ve hırsızlık suçunun, cuma namazı esnasında işlenmesi hâlinde TCK'nın 142/1-a maddesi uyarınca suçun nitelikli hâli oluşacağından bu durumlar, temel cezanın belirlenmesinde ayrıca değerlendirilmeyecektir.

d. Suç Konusunun Önemi ve Değeri

Temel cezanın belirlenmesinde, failin fiilinden doğrudan etkilenen suçun konusunun önemi ve değeri, yadsınamayacak niteliktedir⁵⁸. Cezanın asgari hadde yakın belirlenmesi ile asgari haddeden uzaklaştırılarak verilmesi konusunda göz önünde bulundurulmuş suç konusunun önemi ve değeri, suç konusunun değerinin artması ve azalmasına ya da tahsis amacına göre değişiklik göstermektedir. Suçun önemi ve değeri kavramı, öznel nitelik ihtiva edebileceğinden Yargıtay bu hususta içtihat birliğine varılması için çeşitli kararlar vermektedir⁵⁹. Örneğin tarihi bir eserin çalınması, suç konusunun önemi çerçevesinde değerlendirilir. Mükerrer değerlendirme yasağı söz konusu olursa ayrıca uygulanmayacaktır⁶⁰. Suçun konusunun değeri belirlenirken nesnel çerçevede değerlendirme yapılmalıdır⁶¹. Örneğin hırsızlık suçu işlenirken çalınan eşyanın fakir birisine ait olması durumu⁶² ile zengin birisinin eşyasının çalınması durumu kıyaslandığında, iki olay arasındaki korunan hukuki değer niteliği aynı olmasına rağmen suç konusunun değerini ifade eden haksızlık içeriği farklıdır⁶³.

e. Meydana Gelen Zararın ve Tehlikenin Ağırılığı

Temel cezanın tayininde hâkim, failin gerçekleştirdiği fiilinin sonuçları olan maddi ya da manevi zarar ile tehlikeyi objektif olarak göz önünde bulundurmaktadır. Failin, fiilinin neticesi olarak öngörebileceği ancak korunan hukuki değer çerçevesinde yer almayan zarar ve tehlike durumu da bu ölçüt bağlamında değer-

⁵⁷ ÖZGENÇ, s. 955; ÖZEN (2019), s. 854; YERDELEN (2013), s. 190.

⁵⁸ ARTUK, GÖKCEN, s. 940; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 706.

⁵⁹ YERDELEN (2013), s. 193-199; "... yerel Mahkeme'nin somut olayda suç konusunun miktar yönünden önem ve değerine dair direnme gerekçesinin yerinde olmadığını düşünmekteyiz." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.06.2019 tarihli ve 2017/370 E., 2019/475 K. sayılı kararı.

⁶⁰ "Parada sahtecilik suçuna konu edilen sahte paranın miktarı, gerek 765 sayılı TCK'nın 29. ve 316. maddelerinde, gerekse 5237 sayılı TCK'nın 61. ve 197. maddelerinde özel bir alt sınırdan uzaklaşma gerekçesi olarak sayılmadığına göre, "suçun konusunun önem ve değeri" kapsamında değerlendirilmelidir." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.01.2013 tarihli ve 2012/1241 E., 2013/25 K. sayılı kararı.

⁶¹ CENTEL, s. 362; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 706; ÖZEN (2019), s. 854.

⁶² ÖZGENÇ, s. 955.

⁶³ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 706; YERDELEN (2013), s. 193-195.

lendirilmektedir. Ölüm olayı gerçekleştiğinde geride kalan eş, anne, çocuk gibi kişilerin zararı da incelenmektedir⁶⁴.

Doktrindeki bir görüşe göre meydana gelen zararın ağırlığı ölçütü, tamamlanmış olan suçlar için temel cezanın tayininde göz önünde bulundurulmaktadır. Suçun özel görünüş şekli olarak nitelendirilen teşebbüs aşamasındaki suçlar için bu husus uygulanmayacaktır⁶⁵.

Mağdurun yaptığı iş, bu çerçevede zararın ağırlığını etkilemekte ise de hayat kadını olan mağdurun kendisine meslek edindiği işin, failin lehine olacak şekilde yorumlanması kabul edilmemektedir. Nitekim bu durumu hafifletici sebep olarak kabul eden 765 sayılı TCK'nın ilgili 438. madde hükmü de ilga edilmiştir⁶⁶.

2. Faile İlişkin Hususlar

a. Failin Kast ya da Taksire Dayalı Kusurunun Varlığı

Failin kasta dayalı kusurunun kapsamı, suçu oluşturan fiil konusunda kararlı ve istekli olması şeklinde ifade edilirken taksire dayalı kusuru ise fiilin neticesinin öngörülebilir olup olmadığına göre şekillenmektedir⁶⁷. Bu çerçevede alt ve üst sınır arasındaki temel ceza belirlenirken TCK'nın 61. maddesinin 1. fıkrası uygulanacaktır ancak bu maddenin yanı sıra kanun koyucu TCK'nın 22. maddesinin 4. fıkrası ile taksirli suçlarda cezanın failin kusuruna göre verileceği şeklinde normatif "kusur ölçütü"nü de öngörmüştür. Dolayısıyla failin kast ve taksir kusurluluğu failin haksızlığına ilişkin bir değerlendirmedir⁶⁸.

TCK'nın 61/1-f hükmü uygulanırken suçun olası kast ya da bilinçli taksirle işlendiği durumlarda cezanın artırılması ya da indirilmesi hususu TCK'nın 61/2 hükmünden bağımsız değerlendirilmelidir, zira TCK'nın 61. maddesinin 2. fıkrası, TCK'nın 61. maddesinin 1. fıkrasına göre belirlenen ve somut olaya uygulanacak temel ceza üzerinden değerlendirilecektir⁶⁹. Yargıtay bir kararında, gece vakti yakınında okul, park gibi yerleşim yerleri bulunmayan bir mahalde üzerinde 1 gram ağırlığındaki uyuşturucu maddeyle yakalanan ve uyuşturucu madde ticareti suçuyla yargılanan sanığa, suçun alt sınırından

⁶⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 706-707; "Katılanın yaşamsal tehlike geçirmez ve basit tıbbi tedavi ile giderilebilir nitelikte yaralandığı olayda, katılandaki yaralanma sonucu meydana gelen zararın ağırlığı dikkate alındığında..." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 30.04.2013 tarihli ve 2013/62 E., 2013/163 K. sayılı kararı.

⁶⁵ ÖZEN (2019), s. 855.

⁶⁶ ÖZBEK, DOĞAN, BACAŞIZ, s. 670; CENTEL, s. 363.

⁶⁷ "Yerel mahkemece temel ceza belirlenirken, "suçun işleniş şekli ve kastının yoğunluğu" şeklinde kullanılan alt sınırdan uzaklaşma gerekçesinin TCK'nın 61. maddesi anlamında kanuni, yeterli ve dosya kapsamına uygun bulunduğu ve buna bağlı olarak alt sınırdan uzaklaşarak ceza tayin edilmesinin yerinde bir uygulama olduğunda şüphe bulunmamaktadır." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 03.06.2014 tarihli ve 2013/714 E., 2014/300 K. sayılı kararı.

⁶⁸ HAKERİ, s. 699; ÖZEN (2019), s. 856; ÖZGENÇ, s. 955; ÖZBEK, DOĞAN, BACAŞIZ, s. 670; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 707-710.

⁶⁹ ÖZEN (2019), s. 857; ÖZGENÇ, s. 960; ÖZBEK, DOĞAN, BACAŞIZ, s. 671.

uzaklaşarak verilen ve kastın yoğunluğu gerekçesine dayanan cezayı, TCK'nın 3. maddesi 1. fıkrası uyarınca suçla orantılı ceza ilkesi çerçevesinde bozmuştur⁷⁰.

b. Failin Güttüğü Amaç ve Saik

Temel cezanın tayininde TCK'nın 61/1 hükmüne göre değerlendirilecek son kıstas, failin güttüğü amaç ile saiktir⁷¹. Failin suç teşkil eden fiili gerçekleştirilmesinin nedeni olarak ifade edilen bu husus hırs, açgözlülük, nefret gibi⁷² olumsuz duyguları kapsamaktadır⁷³. Failin amacı, kınanabilir olma yargısını, kusurunu etkilemekte iken failin saiki, kişiliğine ve ahlak anlayışına ilişkin değerlendirmeler yapılabilmesi açısından önem taşımaktadır⁷⁴. Parası olmadığı için marketten bebek maması çalan failin işlediği hırsızlık suçunu teşkil eden fiil ile, mamaları satıp para kazanma amacıyla hırsızlık suçunu işleyen failin fiili maddi açıdan aynı olmasına rağmen ahlaki açıdan farklı olduğu için iki failin de aynı ölçüde suçlu olduklarını söylemek mümkün değildir. Zira TCK'nın “Zorunluluk Hali” başlıklı 147. maddesi, hırsızlık suçunun ivedi bir durum arz eden ihtiyaçların giderilmesi amacıyla işlenmesi hususunu cezada indirim yapılabileceği ya da ceza vermektен vazgeçilebileceği şeklinde hükme bağlamıştır⁷⁵. Saik, faili suç teşkil eden fiili gerçekleştirmeğe yönlendiren, zorlayan nedenler⁷⁶ olarak açıklandığı için böyle durumlarda failin saiki ve amacı, cezanın alt sınıra yaklaşarak belirlenmesini gerektirebilmektedir⁷⁷.

Cezanın üst sınıra yaklaşarak verilmesine örnek olarak, suçun, mağdurun cinsel yönelimi sebebiyle nefret saikiyle işlenmesi⁷⁸, silahlı terör propagandasının şiddet ve terörü teşvik saikiyle işlenmesi⁷⁹, kasten öldürme suçunun öç almak saikiyle⁸⁰ işlenmesi verilebilir.

⁷⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.03.2013 tarihli ve 2012/1279 E., 2013/86 K. sayılı kararı.

⁷¹ ÖZGENÇ, s. 961; “... Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 07/07/2009 tarih 2009/9-62-191 sayılı kararında da vurgulandığı üzere, taksirli suçlar açısından temel cezanın belirlenmesinde TCK'nın 61/1. maddesinin (g) bendinde yer alan 'failin güttüğü amaç ve saik' gerekçesine dayanılmayacağına gözetilmemesi ... isabetsiz olup...” Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 28.10.2014 tarihli ve 2014/199 E., 2014/21274 K. sayılı kararı.

⁷² “... ailenin namus ve şerefini kurtarmak saiki ile maktulü öldüren sanıklar hakkında tahrik hükümlerinin uygulanması olanaksız olup...” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 11.05.2010 tarihli ve 2010/56 E., 2010/111 K. sayılı kararı.

⁷³ CENTEL, s. 364; ARTUK, GÖKCEN, s. 943; Mustafa ÖZEN, *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 1124.

⁷⁴ ARTUK, GÖKCEN, s. 943; ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, s. 684-685.

⁷⁵ ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, s. 684; *Madde 147- (1) Hırsızlık suçunun ağır ve acil bir ihtiyacı karşılamak için işlenmesi halinde, olayın özelliğine göre, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermektен vazgeçilebilir.*

⁷⁶ ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, s. 672.

⁷⁷ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 715.

⁷⁸ HAKERİ, s. 700.

⁷⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 29.09.2020 tarihli ve 2017/630 E., 2020/385 K. sayılı kararı.

⁸⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 30.03.2010 tarihli ve 2009/228 E., 2010/69 K. sayılı kararı.

3. Cezanın Belirlenmesinde Etkili Olan Diğer Hâller

Somut olaya uygulanacak olan temel ceza, TCK'nın 61/1 hükmü üzerinden belirlendikten sonra TCK'nın 61/2 hükmü uyarınca olası kast veya bilinçli taksir bulunuyorsa temel ceza üstünden indirim veya artırım yapılmaktadır. TCK'nın 61/4 hükmü uyarınca ise suçun nitelikli hâli söz konusuysa daha ağır ya da daha az cezayı gerektiren hâl mevcut şeklinde anlaşılacaktır. Tüm bu değerlendirmele-
rin yapılmasının ardından, TCK'nın 61/5 hükmü uygulanacaktır⁸¹. Hükme göre, belirlenen cezaya sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, cezada indirimi gerektiren şahsi sebepler ile son olarak takdiri indirim nedenleri uygulanacak ve sonuç ceza belirlenmiş olacaktır⁸².

Teşebbüs aşamasındaki suçlar için, suç tamamlanmış gibi değerlendirilme yapılmakta, TCK'nın 61/1 hükmüne göre belirlenen temel cezanın ardından nitelikli hâller uygulanmakta ve en son da TCK'nın 35/2 hükmünde düzenlenmiş olan teşebbüs hükümleri uygulanarak sonuç ceza belirlenmektedir⁸³. Ancak teşebbüs aşaması, temel cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmaz⁸⁴. İştirak, bir suçun meydana gelmesi sürecine azmettirme ve yardım etme görevini üstlenen şerik ya da bizzat fail sıfatıyla katılma anlamına gelmektedir⁸⁵. Cezada artırım ya da indirim yapılmasını gereken sebeplerdendir⁸⁶.

⁸¹ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 713; ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, s. 679.

⁸² 5237 sayılı TCK; TÖNGÜR, ÇETİNTÜRK, s. 454; ÖZEN (2019), s. 867.

⁸³ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 724; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 16.04.2013 tarihli ve 2012/1568 E., 2013/141 K. sayılı kararı; "... hırsızlığa teşebbüs suçunun saat 19:45'te işlendiğinin ve yaz saati uygulamasına göre suç tarihinde, güneşin batış saatinin 19:43 olduğu ve gece vaktinin saat 20:43'ten itibaren başladığının anlaşılması karşısında, suçun gündüz vakti işlendiği gözetilmeden, TCK'nın 143/1. maddesinin uygulanması suretiyle fazla ceza belirlenmesi ... bozmayı gerektirmiş..." Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 18.02.2015 tarihli ve 2014/30978 E., 2015/3136 K. sayılı kararı; "... sanıkların katlıları 4 kez bıçakla-
yarak hayati tehlike geçirecek şekilde yaraladıkları olayda, teşebbüs nedeniyle 9 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası öngören 5237 sayılı TCK'nın 35. maddesi ile yapılan uygulama sırasında, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı birlikte gözetilerek makul bir ceza tayini yerine yazılı şekilde 10 yıl hapis cezasına hükmolunması suretiyle eksik ceza tayini aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 06.06.2016 tarihli ve 2016/2785 E., 2016/2913 K. sayılı kararı.

⁸⁴ ÖZEN (2019), s. 867.

⁸⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.09.2018 tarihli ve 2017/805 E., 2018/364 K. sayılı kararı; "... saniğin park halindeki ... plakalı araçta, uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan hakkındaki mahkûmiyet hükmü kesinleşen kardeşi ... ile birlikte tespit edilmesinden sonra ...'ün suç konusu net 369 gr. esrarın bulunduğu iki poşetle araçtan inerek caddede yürüdüğü esnada kolluk görevlilerini fark etmesi üzerine elindeki poşetleri atarak kaçmak isterken yakalandığı, sanık ...'nin ise kullandığı ... plakalı araçla uzaklaşırken yakalandığı, araçta yapılan aramada ise aracın bagajında net 6,6 gr. esrarın ele geçirildiğinin anlaşılması karşısında, saniğin eyleminin uyuşturucu madde ticareti yapma suçuna iştirak niteliğinde olduğu gözetilmeksizin, dosya kapsamına uygun olmayan gerekçe ile beraatine karar verilmesi ... yasaya aykırı, Cumhuriyet savcısının temyiz itirazları bu nedenle yerinde olduğundan, hükmün BOZULMASINA ... oybirliği ile..." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 31.12.2019 tarihli ve 2018/400 E., 2019/9423 K. sayılı kararı.

⁸⁶ Detaylı bilgi için bkz. KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 725-726; KORUCULU, s. 275- 277; "... suça iştirak edilmesinin mümkün olması da dikkate alınarak ve maddi gerçeğin kuşkuya yer vermeyecek şekilde

Zincirleme suç, TCK'nın 43. maddesinde düzenlenmiştir. Farklı zamanlarda aynı kişiye karşı bir suç işleme kararı kapsamında aynı suçun işlenmesi ile birden fazla kişiye karşı aynı suçun tek bir fiille işlenmesi durumlarında söz konusu olmakta, bu hususlarda temel ceza üzerinden artırım yapılmaktadır⁸⁷.

Haksız tahrikin mevcut olduğu durumlarda kusurluluk azalmaktadır. Dolayısıyla TCK'da basit ve ağır tahrik ayrımı bulunmamasına rağmen tahrikin şiddetli olduğu durumlarda indirim oranı, hâkim tarafından daha fazla olarak belirlenmekte iken tahrikin hafif düzeyde bulunduğu durumda ise ceza hâkim tarafından daha az indirilmektedir⁸⁸.

Yaş küçüklüğü, ceza sorumluluğunu ve kusurluluğu etkilemektedir, dolayısıyla cezanın belirlenmesinde indirim sebebi olarak değerlendirilmektedir⁸⁹. Ancak yaş küçüklüğü, eylemlerinin hukuki sonuçlarını algılayabilecek olan 12-15 yaş aralığı ile 15-18 yaş aralığı şeklinde iki farklı yaş grubuna göre düzenlenmiştir. On iki yaşını doldurmuş ancak beş yaşını doldurmamış olan failer hakkında, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla yargılandıkları durumlarda on iki yıl

tespiti bakımından... suçta konu faturaları kullanan şirket yetkilileri veya kişilerin ... tanık sıfatıyla dinlenmeleri; kendilerinden, sözü edilen faturaları hangi ticari ilişkiye dayanarak kimden aldıklarının, sanığı tanıyıp tanımadıklarının ve faturaların alınması konusunda sanığın bir iştirakinin bulunup bulunmadığının sorulması ... sonucuna göre tüm deliller birlikte tartışılarak sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik araştırma ve inceleme ile beraat hükmü kurulması yasaya aykırı ... görülmüş olduğundan ... BOZULMASINA..." Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 01.10.2020 tarihli ve 2019/7343 E., 2020/5265 K. sayılı kararı; *"Maktulün sanık ... tarafından kasten öldürüldüğü hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Olayda tartışılması gereken diğer sanıkların ...'ın bu suçuna iştiraklerinin olup olmadığıdır. Sanıkların olay günü maktulü veya başka birilerini öldürmek amacıyla oraya gittiklerine ilişkin bir delil bulunmamaktadır... Asıl failin kararlaştırılan suç dışında kendi iradesiyle ani olarak başka suç işlemesi halinde yardım eden veya müşterek fail durumundaki diğer faillerin sorumluluğundan bahsedilemez. Ancak kararlaştırılan asıl suçta bağlı olarak ortaya çıkan daha ağır netice öngörülebiliyorsa ve diğer sanıklar bunu kabullenerek fiile yardım veya iştirak etmişler ise neticeden sorumlu tutulmaları gerekebilir..."* Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 20.12.2021 tarihli ve 2021/6968 E., 2021/15135 K. sayılı kararı.

⁸⁷ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 726; *"Gizli soruşturmacıların ikinci kez esrar istemesi üzerine, sanığın kendisinde esrar kalmadığını belirterek, gösterdiği başka bir esrar satıcısından alabileceklerini söylemesi ... ayrıca suç oluşturmayacağından, sanık hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanamaz."* Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.05.2015 tarihli ve 2014/454 E., 2015/156 K. sayılı kararı.

⁸⁸ ÖZEN (2019), s. 868; Hale AKDAĞ, *Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran ve Azaltan Nedenler*, 1. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 246; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 23.11.2010 tarihli ve 2010/220 E., 2010/231 K. sayılı kararı.; *"Sanık hakkında haksız tahrik nedeniyle uygulama yapılırken haksız tahrikin derecesi itibarıyla kararın hüküm kısmında haksız tahrik oranının 1/2 olarak gösterildiği halde hükmün gerekçesinde haksız tahrik oranının 1/4 olarak yazılması suretiyle hüküm ile gerekçe arasında çelişki oluşturulması... bozmayı gerektirmiştir..."* Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 09.03.2016 tarihli ve 2015/26807 E., 2016/6186 K. sayılı kararı.; *"Sanık Kerem hakkında şartları oluşmadığı halde haksız tahrik hükümlerinin uygulanması, sanık Berkant hakkında ise haksız tahrik en yüksek oranda uygulanması aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır..."* Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 10.11.2015 tarihli ve 2015/14807 E., 2015/31671 K. sayılı kararı.

⁸⁹ ÖZEN (2019), s. 868; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 721-722.

ilâ on beş yıl arasında hapis cezasına, müebbet hapis cezasıyla yargılandıklarında ise dokuz yıl ilâ on bir yıl arasında hapis cezasına hükmedilecektir. On beş yaşını doldurup on sekiz yaşına girmemiş olan failer için ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla yargılanmalarını gereken durumlarda on sekiz ilâ yirmi dört yıl arasında hapis cezasına, müebbet hapis cezasıyla yargılanmalarını gereken durumlarda ise on iki ilâ on beş yıl arasında hapis cezasına hükmedilecektir⁹⁰. Ancak her iki yaş aralığında da hâkim, küçüğün bireysel, ekonomik ve sosyal durumunun göz önünde bulundurulması neticesinde hazırlanan sosyal inceleme raporunu göz önünde bulundurarak⁹¹ indirim uygulayacaktır⁹². Dolayısıyla söz konusu iki yaş aralığında yaş küçüklüğü sebebiyle uygulanan indirim oranının, hâkimin takdiri çerçevesinde fiilin ve failin özelliklerine göre farklı oranlarda olabileceğini söylemek mümkündür⁹³.

Akıl hastalığına ilişkin hükümler ise yaş küçüklüğü durumunun ardından değerlendirilmekte ve hastanın algılama ve irade yeteneği incelenerek bu doğrultuda cezada indirim yapılmaktadır. Akıl hastalığının failin fiilinin sonuçlarını algılama yeteneğinin tümüyle ortadan kalktığı durumlarda ise kusurluluk söz konusu olamamaktadır.⁹⁴

⁹⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 722; “Suç tarihinde 15-18 yaş grubunda olan sanığın cezasında 5237 sayılı TCK’nin 31/3. maddesine göre yaş küçüklüğü nedeni ile indirim yapılması gerektiğinin gözetilmemesi ... bozmayı gerektirmiş, sanığın temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan hükmün bu sebeplerden 5320 sayılı Yasanın 8/1. maddesi ile yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK’un 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA, 14.10.2015 gününde oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 14.10.2015 tarihli ve 2015/12003 E., 2015/28388 K. sayılı kararı.

⁹¹ “... Suç tarihinde 18 yaşından küçük olan suçta sürüklenen çocuklar Süleyman ve İsmail hakkında Çocuk Koruma Kanunu’nun 35. maddesi gereğince sosyal inceleme raporunun alınması veya gereğinin kararda gösterilmemesi; yine suç tarihinde 15 yaşından küçük olan suçta sürüklenen çocuk Alparslan hakkında sosyal inceleme raporunun alınmaması ... bozmayı gerektirmiş, suçta sürüklenen çocuklar müdafilerinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan hükmün ... BOZULMASINA...” Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 24.12.2014 tarihli ve 2014/23165 E., 2014/43020 K. sayılı kararı; “... Suç tarihinde 12-15 yaş grubu içerisinde bulunan suçta sürüklenen çocuk hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 35/1 ve Çocuk Koruma Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 20/2. maddesi gereğince zorunlu olan sosyal inceleme raporu alınmadan eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması ... bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay 23. Ceza Dairesi, 22.10.2015 tarihli ve 2015/14502 E., 2015/5562 K. sayılı kararı.

⁹² “... Suç tarihi itibarıyla 17 yaşında olan suçta sürüklenen çocuğun ekonomik ve diğer şahsi halleri yönünden araştırma yapılmadan, yazılı ve yeterli gerekçe gösterilmeden adli para cezasının günlüğü 40 TL karşılığı hüküm altına alınması bozmayı gerektirmiş, suçta sürüklenen çocuk müdafinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün tebliğnamedeki düşünceye aykırı olarak BOZULMASINA, 10/05/2016 gününde oybirliği ile karar verildi.” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 10.05.2016 tarihli ve 2016/2038 E., 2016/2466 K. sayılı kararı.

⁹³ Daha detaylı bilgi için bkz. KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 727-728; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 27.04.2010 tarihli ve 2010/50 E., 2010/95 K. sayılı kararı.

⁹⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 722-723; ÖZBEK, DOĞAN, BACAŞIZ, s. 371-375.

Şahsi nedenler, suç işlenirken mevcut olduğunda şahsi cezasızlık sebebi olarak değerlendirilirken suçun işlenmesinin ardından oluştuğunda ise cezayı ortadan kaldıran şahsi sebepler olarak nitelendirilmektedir⁹⁵. TCK'nın 167. maddesinde düzenlenen mala karşı suçlarda, suç işlenirken mevcut olan şahsi nedenlerin uygulanması öngörülmekte iken, TCK'nın 168. maddesinde yer alan etkin pişmanlık hâli ise suç işlendikten sonra ortaya çıkan ve cezayı ortadan kaldıran şahsi sebep olarak öngörülmektedir⁹⁶.

Takdiri indirim sebepleri, TCK'nın 62. maddesinde yer almıştır. Doktrinde cezanın bireyselleştirilmesi başlığı çerçevesinde değerlendirilmektedir⁹⁷. Bu konu, “cezanın bireyselleştirilmesi” şeklindeki üçüncü başlıkta ele alınacaktır.

4. Cezanın Belirlenmesinde Hâkimin Takdir Yetkisini Kullanımı

“Değer biçme” olarak tanımlanan takdir kavramı, kanun koyucu tarafından belirlenen ve kanunlaştırılan hükümlerin her somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmesi ve somutlaştırılarak uygulanmasını ifade etmektedir⁹⁸. TCK’da takdir yetkisi hakimlere açıkça tanınmıştır. Suç unsurlarının oluşup oluşmama durumunu takdir yetkisi, hâkime hakkaniyeti çerçevesinde kullanılmak üzere tanınmıştır ancak hâkim, yetkisini kanunda suç ya da ceza olarak belirtilmemiş bir eyleme ve duruma ilişkin suç ya da ceza yaratır gibi boşluğu doldurmaya ilişkin kullanamaz⁹⁹. Türk Ceza Hukuku’nda suçta ve cezada kanunilik ve gerekçe gösterme zorunluluğu ilkeleri bulunduğundan hâkim, maddi gerçeğe ulaşırken keyfi hareket edemeyecek ve yasaya bağlı kalacak, böylece adaleti tesis ederken hakkaniyet çerçevesinde görevini ifa amacı bağlamında asgari ve azami haddi belirlenmiş olan soyut cezayı, somut olayı her yönüyle inceleyerek somutlaştıracak ve sonuç cezaya hükmedecektir¹⁰⁰.

⁹⁵ ÖZEN (2019), s. 868; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 728; YERDELEN (2013), s. 283; “Asli kusurlu olarak eşinin ölümü, biri şikâyetçi olmak üzere altı kişinin yaralanmasına sebebiyet veren sanığın, eşinin ölümü nedeniyle kişisel ve ailevi durumu bakımından artık bir cezaya hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olduğu açık ise de olayda münhasıran kendisi ve ailesi dışında başkalarının da zarar gördüğü, mağdurlardan birisinin şikâyetçi olduğu... anlaşıldığından... şahsi cezasızlık sebebinin uygulanmasına imkan bulunmamaktadır...” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 29.04.2014 tarihli ve 2013/104 E., 2014/216 K. sayılı kararı.

⁹⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 728.

⁹⁷ ÖZEN (2019), s. 868.

⁹⁸ ATEŞ ÖNCÜ, s. 135; “...“fidan diktirme” mükellefiyetinin para sarfı ile yerine getirilebilecek maddi bir edim ihtiva ettiği, hâkimin ceza ve mükellefiyet tayininde takdir yetkisini haiz ise de bu takdirini kanundaki ilkeler çerçevesinde kullanmak durumunda olduğu, işlenen suçla ilgisi olmayan, hükümlünün ıslahı amacıyla hizmet etmeyen “fidan diktirme” mükellefiyetine hükmedilemeyeceği ... kanun yararına bozma talebine dayanılarak ihbar olunmuştur. Kanun yararına bozma istemi yerinde görüldüğünden... BOZULMASINA...” Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 04.11.2009 tarihli ve 2009/39898 E., 2009/41370 K. sayılı kararı.

⁹⁹ Yaşar ŞAHİN ANIL, *Hâkimin Takdir Görevi ve Takdirin Sınırları*, 1. bsk., İstanbul, Legal Yayıncılık, 2013, s. 59.

¹⁰⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 700-701; Hâkimin takdir yetkisi ve hüküm konusundaki fonksiyonuna ilişkin detaylı bilgi için bkz. Abdullah DİNÇKOL, “*Karar Verme Süreci İçinde Hükümün Oluşması ve Hâkimin Fonksiyonu*”, *Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar-V*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2012, s.

III. CEZANIN BİREYSELLEŞTİRİLMESİ

A. CEZANIN BİREYSELLEŞTİRİLMESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Suç teşkil eden fiili gerçekleştiren failin şahsi özelliklerine göre cezanın şekillendirilmesi ve failin kişiliğine uydurulması işlemine cezanın bireyselleştirilmesi ismi verilmektedir¹⁰¹. Faile ilişkin şahsi özelliklerin ve durumların değerlendirildiği cezanın bireyselleştirilmesi müessesesi, TCK'nın 61., 62., ve 63. maddelerini kapsayan “Yaptırımlar” başlığının “Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi” alt başlığında yer almaktadır. TCK'nın 62. ve 63. maddelerinde takdiri indirim nedenleri ile mahsup şeklinde düzenlenmiştir¹⁰². Aynı türü haiz suçu işleyen ve farklı siyasi, ekonomik, sosyal kimliklere sahip faillere somut olayda uygulanacak olan sonuç ceza farklılık arz edebilmektedir¹⁰³.

B. TAKDİRİ İNDİRİM NEDENLERİ

TCK'nın 62. maddesinde failin yararına olacak şekilde cezayı hafifletecek nedenler şeklinde belirtilmiştir. Bu çerçevede takdiri indirim nedenlerinin varlığı halinde sonuç ceza, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ise müebbet hapis cezasına dönüştürülmekte, müebbet hapis cezası ise yirmi beş yıl ceza verilmekte ve diğer cezalarda ise altıda birine kadar indirim yapılmaktadır. Hâkim söz konusu nedenleri, temel ceza üzerinden takdir yetkisi çerçevesinde uygulamaktadır¹⁰⁴. Maddenin ikinci fıkrasına göre, failin sosyal ilişkileri ile geçmişi, eylemini gerçekleştirdikten sonraki ve ceza yargılaması sürecindeki pişmanlığını ifade eden tutumu¹⁰⁵ ve ceza-

172-188; “... hâkime, yargılama konusu maddi olayla ilgili olarak takdir ve değerlendirme yetkisi tanınmıştır. Hâkim, gasp edilen veya gasp edilmeye kalkışılan şeyin değerinin azlığını ceza indirimi yaparak değerlendirebilecektir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 24.02.2015 tarihli ve 2013/817 E., 2015/14 K. sayılı kararı; “... TCK'nın 145. maddesinin uygulanmasında hâkime takdir hakkı tanınmış olup, hâkim takdir hakkını kullanırken keyfilğe kaçmadan, her somut olaya uygun, yasal ve yeterli gerekçe göstermek suretiyle uygulama yapmalıdır. Somut olayda ise; peynir, zeytin, sucuk ve çay gibi yiyecek malzemeleri ile birer adet tabak, çatal, tencere ve çaydanlığı hırsızlayan sanık hakkında, çalınan eşyaların niteliği ve değeri itibarıyla ceza vermekten vazgeçilemeyecek ise de, hırsızlık konusunu oluşturan eşyaların değerinin az olması nedeniyle TCK'nın 145. maddesi gereğince verilen cezadan belirlenecek oranda indirim yapılması gerektiğinin gözetilmemesi ... bozmayı gerektirmiştir...” Yargıtay 13. Ceza Dairesi, 11.03.2014 tarihli ve 2013/9646 E., 2014/8393 K. sayılı kararı.

¹⁰¹ Doğan SOYASLAN, “Cezaların Bireyselleştirilmesi”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 1-2, 2003, s. 25.

¹⁰² ÖZGENÇ, s. 1020-1022; ARTUK, GÖKCEN, s. 944-952.

¹⁰³ KORUCULU, s. 326-328.

¹⁰⁴ “... cezanın belirlenmesi sırasında 62. maddenin değerlendirilip değerlendirilmediği yönünde bir açıklamaya yer verilmeyerek, hükmün bu yönüyle gerekçesiz bırakılması usule ve hukuka aykırıdır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 14.12.2010 tarihli ve 2010/205 E., 2010/258 K. sayılı kararı.

¹⁰⁵ “Mahkemece sanığın bir anlık sinirle üzerine atılı bulunan suçları işlediğinin kabul etmesinin ve hakkında pişmanlık gösteren açıklamalar gözetilerek hakkında TCK'nın 62. maddesinde takdiri indirim nedenlerinin uygulanması, TCK'nın 51/1-b maddesinde yer alan sanığın, suçu işledikten sonra yargı-

nın failin ilerleyen yılları üstündeki muhtemel sonuçları takdiri nedenler arasında sayılmaktadır. Bu nedenler, temel cezanın belirlenmesinde değil, temel ceza üzerinden, sonuç cezanın belirlenmesi amacıyla uygulanmaktadır¹⁰⁶. İlgili maddede yer alan “gibi hususlar” ifadesi, kukuk kurallarına uygun olan makul durumların da takdiri indirim nedenleri olarak kabul edilebileceğine işaret ederken 12.05.2022 tarihinde kabul edilen 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 1. maddesi ile birlikte TCK’nın 62. maddesinden çıkarılmıştır. Ayrıca 62. maddenin metnine “*failin duruşmada mahkeme heyetini ve kararı etkilemeye yönelik sergileyeceği davranışlarının takdiri indirim nedeni olarak değerlendirilmeyeceği,*” hususu eklenmiştir¹⁰⁷.

Kanun koyucunun takdiri indirim nedenlerini sınırlı sayıda belirttiği, suç teşkil eden failin icrasının ardından ve yargılama esnasında failin tüm davranışlarının değil, sadece pişmanlığına işaret eden davranışlarının indirim sebebi olarak göz önünde bulundurulacağı aşikardır.

Failin geçmişi, failin yararına yönelik değerlendirilmekte ve failin kişiliğine ilişkin olumlu yargılar doğmasına sebebiyet verecek nitelikte bulunmalıdır. Örnek olarak sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak yer alıp topluma faydalı projelerde çalışmak verilebilecektir¹⁰⁸. Failin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumu, eğitim ve mesleki durumu, toplum içindeki konumu, etrafındaki insanlarla olan iletişimi gibi hususlar, failin sosyal ilişkileri çerçevesinde cezasının bireyselleştirilmesini sağlamaktadır¹⁰⁹. Failin fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki pişmanlığını gösteren tutumu ise, mevcut haksızlığın içeriğine dair failin kendi iç dünyasındaki düşünceleri, vicdanı hesaplaşmaları yansıtabileceği için cezanın bireyselleştirilerek indirilmesi hususunda takdiri bir neden olarak değerlendirilmektedir. Mağdurun maddi ve manevi zararını gidermesi, çarptığı kişiyi hastaneye ulaştırması gibi durumlar da bu kapsamda sayılmaktadır¹¹⁰.

lama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşmaması bir çelişki yaratmamaktadır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.05.2012 tarihli ve 2011/768 E., 2012/187 K. sayılı kararı.

¹⁰⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 729; ÖZEN (2019), s. 871; KORUCULU, s. 328-329; Duygu ÇAĞLAR DOĞAN, “Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesinde Faile İlişkin Özel Ölçütlerin Temyiz Kanun Yolunda Denetlenmesi Sorunu”, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019, s.1038.

¹⁰⁷ Bkz. 31848 sayılı ve 27.05.2022 tarihli Resmi Gazete (RG).

¹⁰⁸ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 730; AKBULUT (2019), s. 938.

¹⁰⁹ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 731; HAKERİ, s. 707; “...TCK’nın 62. maddesinin uygulanmamasına ilişkin olarak gösterilen; “Sanıkların eylemlerini gerek noterlik nezdinde gerekse Türk milletini adına yargılama yapan mahkemelerin güvenini sarsacak şekilde gerçekleştirmiş olmaları sebebi ile işlenen suçun niteliği ve sonuçları gözетilerek...” şeklindeki gerekçenin yeterli olmadığı...” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.02.2014 tarihli ve 2013/439 E., 2014/27 K. sayılı kararı.

¹¹⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 725-726; ÖZGENÇ, s. 1020-1021.

C. CEZANIN MAHSUP EDİLMESİ

TCK'nın 63. maddesinde düzenlenen mahsup, cezanın süresiyle ilgilidir. Mahsubun gerçekleşmesi için mahkûmiyet kararı verilmeli ve hüküm kesinleşmelidir¹¹¹. Hükümün kesinleşmesinin ardından verilen somut cezanın infazına hemen başlanmaktadır¹¹². Mahsup ise hürriyeti bağlayıcı ve sınırlayıcı hâllerin mevcut olması durumunda, bu sürelerin hükmedilen kesin hapis cezasından indirilmesi şeklinde söz konusu olmaktadır¹¹³. Mahsup edilecek durumlar, 765 sayılı TCK'nın 40. maddesinde, tutukluluk hali anlamına gelen “*mevkufiyet*” olarak sınırlı sayıda belirtilmişken 5237 sayılı TCK'nın 63. maddesi, mahsup müessesesinin uygulama alanını “*şahsi hürriyeti sınırlama sonucu doğuran bütün haller*” şeklinde genişletmiştir¹¹⁴. Dolayısıyla, hürriyeti bağlayıcı olan yakalama, tutukluluk, gözaltı, gözlem altına alma, zorla getirme hâllerinde de geçen süre mahsup edilmektedir¹¹⁵. Aynı suç ya da başka suç sebebiyle söz konusu olabilen hürriyeti bağlayıcı durumlar, kesinleşen hapis cezasından mahsup edilebilmektedir¹¹⁶.

Mahsup, cezanın indirilmesi şeklinde açıklanmış olsa da TCK'da ceza için bir indirim sebebi şeklinde yer almamaktadır¹¹⁷. Zira şüphelinin ya da sanığın kendisi hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı mevcut olmadan önce hürriyetinin kısıtlandığı tüm sürelerin sonradan aldığı cezadan düşürülmesi şeklinde ifade edilmelidir. Zira doktrinde bu husus, indirim şeklinde değil, denkleştirme olarak ifade edilmektedir¹¹⁸.

SONUÇ

Cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi, suç teşkil eden fiilin meydana gelmesinin ardından yargılama sürecinde TCK 61. maddesinin 1. fıkrasındaki hususların sırasıyla somut olaya uygulanması ve temel cezanın belirlenmesinin ardından temel cezanın, failin özelliklerine göre uyarlanması ile hâkimin sonuç cezaya karar vermesi sürecidir. Ceza yargılaması neticesinde verilen hüküm toplumu suç işlemekten alıkoymayı amaçlayan, suç teşkil eden hareketi meydana

¹¹¹ AKBULUT (2019), s. 942; HAKERİ, s.711; “5237 sayılı TCK'nın 53/1 maddesinin a, b, d ve e bentlerinde belirtilen haklardan hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar, c bendindeki haklarının ise koşulu salıverilmeye kadar kullanmaktan yasaklanmasına, tutuklulukta ve gözetimde geçirdiği sürelerin 63. madde gereğince cezasından mahsubuna...” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 01.02.2011 tarihli ve 2011/16 E., 2011/17 K. sayılı kararı.

¹¹² ÖZGENÇ, s. 1027-1028.

¹¹³ ÖZEN (2019), s. 879; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 704; AKBULUT (2019), s. 942.

¹¹⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 704.

¹¹⁵ KORUCULU, s. 447.

¹¹⁶ ÖZGENÇ, s. 1028; KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 704-705.

¹¹⁷ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 704-705; Daha detaylı bilgi için bkz. KORUCULU, s. 441-463.

¹¹⁸ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 705; KORUCULU, s. 446.

getiren failin ıslahı ile suçun kefareti kapsayan ve somut olaya göre TCK'da belirtilmiş olan soyut cezanın somut görünümüdür. Bireylerin hak ve hürriyetlerini kısıtlayan cezaların, fail ve failin özelliklerinin çeşitli bağlamlarda ele alınıp değerlendirilmesi ile belirlenmesi sayesinde, cezanın amacı gerçekleşmektedir. Belirlenen temel ceza üzerinden varlığı aranan takdiri nedenlerin uygulanması ve varsa mahsup edilecek durumların değerlendirilmesi ile sonlanan cezanın bireyselleştirilmesi süreci, hâkimin takdir yetkisi çerçevesinde cezanın indirilmesini kapsamakta, böylece cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi müessesesi hem bireyin hukuk güvenliğine ilişkin güvenini arttırmakta hem de kamu düzenini korumaktadır.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, Berrin; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- AKBULUT, Berrin; *Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- AKDAĞ, Hale; *Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran ve Azaltan Nedenler*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- AKTAŞ, Sururi; Cezalandırmanın Amacı Üzerine, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIII, S. 1-2, 2009, s. 1-25.
- ANIL, Yaşar Şahin; *Hâkimin Takdir Görevi ve Takdirin Sınırları*, 1. Baskı, Legal Yayınevi, İstanbul, 2013.
- ARTUK, Mehmet Emin, GÖKCEN, Ahmet; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- ATEŞ ÖNCÜ, Tuğba Gül; *Türk Ceza Hukukunda Temel Cezanın Belirlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- BALCI, Fidan, ÖZTÜRK, Seyithan; *Hüküm Kurma ve Cezanın Belirlenmesi*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- CENTEL, Nur; Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Dergisi*, 2001, s. 337-372.
- DEMİRBAŞ, Timur; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- DİNÇKOL, Abdullah; Karar Verme Süreci İçinde Hükümün Oluşması ve Hâkimin Fonksiyonu, *Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar-V*, İstanbul Barosu Yayınları, 2012, s. 172-188.
- DOĞAN, Duygu Çağlar; Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesinde Faile İlişkin Özel Ölçütlerin Temyiz Kanun Yolunda Denetlenmesi Sorunu, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 21, Özel S., 2019, s. 1029-1058.
- HAKERİ, Hakan; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- KIRLIOĞLU, Gamze; Yargıtay Kararları Işığında Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, 2019, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KOCA, Mahmut, ÜZÜLMEZ, İlhan; *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- KORUCULU, Irmak; *Türk Ceza Hukukunda Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022.
- ÖZBEK, Veli Özer, DOĞAN, Koray, BACAKSIZ, Pınar; *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

- ÖZEN, Mustafa; *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- ÖZEN, Mustafa; *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- ÖZGENÇ, İzzet; *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ÖZTÜRK, Bahri; *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- SOYASLAN, Doğan; Cezaların Bireyselleştirilmesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, s. 25-49.
- ŞAHİN, Cumhuriyet, GÖKTÜRK, Neslihan; *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- TANERİ, Gökhan; Temel Cezanın Belirlenmesi, Ankara Barosu Dergisi, C. 0, S. 3, 2016, s.127-161.
- TÖNGÜR, Ali Rıza, ÇETİNTÜRK, Ekrem; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe; *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- YERDELEN, Erdal; *Cezanın Belirlenmesi (Türk ve Alman Uygulaması)*, 1. Baskı Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- YERDELEN, Erdal; Çifte Değerlendirme Yasağı, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.20, S.2, 2012, s. 105-136.

Elektronik Kaynakça

- GEDİK, Doğan; Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Cezanın Belirlenmesine Hâkim Olan İlkelere, www.turcademy.com, (Erişim Tarihi: 14.02.2021).
- SÖZÜER, Adem; Ceza Hukuku Uygulama Rehberine Giriş ve Pratik Çalışma Notu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2015, <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/cezahukuku-hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/01/Uygulama-Rehberi-2015.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.12.2020).
- Mahkeme Kararları: <https://www.lexpera.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 16. 02. 2021).